

Gazdasági együttműködés az amerikai kontinensen

Kiss Daniel, mesteroktató
Regionalizmus az amerikai kontinensen
IV. előadás

A regionalizmus két útja

- A 2. világháború után:
 - **POLITIKAI** (-> OAS)
 - **GAZDASÁGI** (eltávolodás Washingtontól)
 - Közép-Amerika
 - Dél-Amerika + Mexikó
- **Integráció** előmozdítója az ENSZ Latin-Amerikai és Karibi Gazdasági Bizottsága (1948–1984: ECLA / 1984–: ECLAC)
 - Santiago, 1948: belső piac bővítése regionális piac létrehozatalával

Gazdasági regionalizmus hullámai

1. hullám

- Latin-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (LAFTA), 1960
- Közép-Amerikai Közös Piac (CACM), 1960

2. hullám (1. hullám hiányosságaira való reakció)

- Andesi Paktum (-> AC), 1969
- Karibi Közösség (CARICOM), 1973

3. hullám (demokratizálódáshoz kapcsolódva)

- Dél-Amerikai Közös Piac (Mercosur), 1991
- CACM és AC újraélesztése
- -> Csendes-óceáni Szövetség, 2012

4. hullám (poszthegemón regionalizmus)

- Bolívari Alternatíva / Szövetség a Mi Amerikánk Népeiért (ALBA), 2004
- Dél-Amerikai Nemzetek Uniója (UNASUR), 2008
- Latin-Amerikai és Karibi Államok Közössége (CELAC), 2011

LAFTA / LAIA

- 1960-ban alapította:
 - Argentina, Brazília, Chile, Paraguay, Peru, Uruguay, Mexikó
- 1961-ben csatlakozott: Kolumbia, Ecuador
- 1966-ban csatlakozott: Venezuela
- 1967-ben csatlakozott: Bolívia

LAFTA / LAIA

- Szabadkereskedelmi zóna a tagállamok közti alkalmi, szelektív egyezségek alapján
- **Reciprocitás** alapelve: importokat az exportokkal egyenlő mértékűre kell növelni
 - nem voltak ellenőrző intézmények
 - partnerek aszimmetrikusak
- Integráció látszólag a nagyoknak kedvez -> a kisebbek alternatív tömörülést hoznak létre (Andesi Paktum, 1969)
- a '70-es évekre az együttműködés elhalt

LAFTA / LAIA

- 1980, Latin-Amerikai Integrációs Társulás (LAIA)
- Szabadkereskedelmi zóna helyett gazdasági preferenziazóna kétoldalú kezdeményezések táptalaja gyanánt
- Szubregionális egyezmények önkéntes alapon, nem kiterjesztve tételeit minden tagállamra
- Szektoriális integráció
- Közös piac létrehozatala csak távlati cél
- Elődjénél realistább: flexibilitás és fokozatosság > határozott reciprocitás és automatikus kiterjesztés minden tagra
- Később csatlakoztak: Kuba (1999), Panama (2012)

CACM / SICA

- Managuai Szerződés (1960) létrehozta a Közép-Amerikai Közös Piacot (CACM)
 - Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua
- 1963-ban csatlakozott: Costa Rica
- A kubai forradalom terjedésének veszélye motiválta, ezért az USA jobban támogatta a LAFTA-nál

CACM / SICA

- Sikerebben követte az ECLA irányelveit, “a fejletlen világ legsikeresebb regionális integrációs törekvése”
- Eltörölte a belső vámokat, egységesített külső vámot vezetett be, komplex szervezeti struktúra (gyakorlatilag vámunió)
- Csak kis politikai és gazdasági áldozatot követelő integráció
 - Nem veszélyeztetett jelentős gazdasági érdekeket, az adminisztratív költségeket pedig kívülről fedezték
- Teendők száma növekedett, de a szervezet jogköre nem (*“spill around”*)
- Futball-háború Salvador és Honduras között (1969) berekeszti a működését

CACM / SICA

- '90-es évek újra kedvező környezetet teremt az együttműködésre
 - Demokratizálódás
 - Helyreálló diplomáciai kapcsolatok
- USA inkább Mexikóval működik együtt (NAFTA)
- Tegucigalpai Protokoll (1991) létrehozza a Közép Amerikai Integrációs Rendszert (SICA)
 - Egy kalap alá vett intézményrendszer
 - Intézményesült államfői találkozók
 - Továbbra is függ a külső támogatástól (USA, EU, Tajvan)

Andesi Közösség

- Andesi Paktum néven jön létre a LAFTA keretein belül
- Cartagenai Egyezmény, 1969
 - Bolívia, Kolumbia, Chile, Ecuador, Peru
- 1973-ban csatlakozott: Venezuela
- 1976-ban kilépett: Chile

Andesi Közösség

- Reagált a LAFTA hiányosságaira
- Régióon belüli kereskedelmi liberalizáció, regionális ipari stratégia
- Célja a társadalmi fejlesztés is
- Többségi elvű, kötelező erejű szupranacionális döntéshozatali struktúra
- Venezuela belépése és Chile kilépése teljes újratervezésre kényszerítette a szervezetet, végül a komplex integrációt elvetették
- Túl merev egyezségek, költségek és hasznok egyenlőtlen megoszlása, integrációs nehézségek átpolitizálása, döntések be nem tartása bizonyos tagállamok részéről, tagállamok politikai instabilitása, regionális vezetés hiánya
- 1979-ben létrehozzák a szervezet bíróságát és az Andesi Parlamentet, de nem hozta meg a kívánt eredményt

Andesi Közösség

- 1989-es csúcstalálkozó új löketet ad a szervezetnek
- 1990-ben feltámasztja a szervezetet az Andesi Elnöki Tanács a kormányfői csúcstalálkozók intézményesítésével
- Szabadkereskedelmi zóna és közös külső vám
 - Komolyabb gazdasági eredményeket továbbra sem tud felmutatni
 - Továbbra is meghatározó a társadalmi zűrzavar, politikai instabilitás, gazdasági válság
- A tagállamok inkább kétoldalú egyezményeket kötnek külső partnerekkel

Andesi Közösség

- 1999: Hugo Chávez hatalomra kerül és kikezdi a szabadkereskedelmi elveket, jobban át akarja politizálni az együttműködést
- Venezuela 2006-ban kilépett, hogy a Mercosurhoz csatlakozhasson
- 2002: Andesi Charta a békéért, biztonságért és a külső védelmi kiadások korlátozásáért és ellenőrzéséért
 - Taposóaknak tiltása
 - Illegális fegyverkereskedelem felszámolása
 - Nukleáris, kémiai és biológiai fegyverek tiltása
 - Nagy hatótávolságú légi és közepes és nagy hatótávolságú stratégiai rakéták tiltása
 - Bizalomnövelő mechanizmusok megerősítése (pl. katonai gyakorlatok kapcsán)

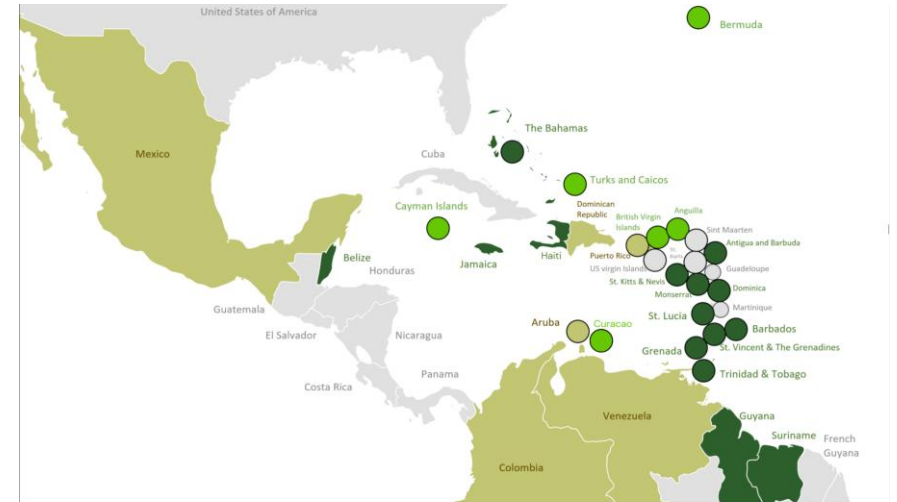
CARICOM

- Függetlenségtől kezdett kooperáció
- Politikai integrációs kísérletek
 - Nyugat-indiai Föderáció (1958–1962)
- Gazdasági integrációs törekvések
 - Karibi Szabadkereskedelmi Társulás (CARIFTA), 1965
- Chaguaramasi Egyezmény (1973)
 - Barbados, Guyana, Jamaica, Trinidad és Tobago
- Eredetileg a karibi térség angol nyelvű területeit akarta egybefogni

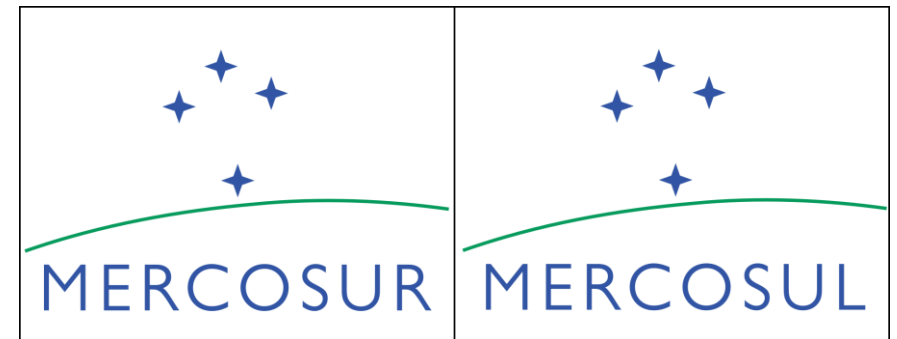
CARICOM

- Francia és holland nyelvterületek is csatlakoznak
- 2002, alapszerződés felülvizsgálata
 - Mélyebb integráció
 - Szupranacionális intézmények pl. Karibi Bíróság
- EU-s finanszírozás és útmutatás
- Külső pénzügyi függés
 - Kelet-karibi dollár árfolyama az USA dollárhoz van rögzítve, egyes területek kifejezetten USA dollárt használnak vagy eurót

Mercosur

- Asuncióni Szerződés hozta létre 1991-ben
 - Argentína, Brazília, Paraguay, Uruguay
- 1998-ig felívelő pálya
 - Megháromszorozódott a régió belső kereskedelme
 - Jelentősen megnőtt a régió külső kereskedelme
 - Külföldi befektetett tőke jelentős mértékben növekedett a tagállamokban
 - Nemzetközi kereskedelem és idegen kormányok megnövekedett figyelme

Mercosur

- Az Ouro Preto Protokoll (1995) által vált vámunióvá
- Célja, hogy egy piaccá váljon a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) alatt
- Intézményrendszere viszont nem eléggé elmélyített
 - **Konszenzusalapú** kormányközi döntéshozatal
 - Ad hoc-jellegű döntőbíráskodási mechanizmust 2004-ben váltotta fel az állandó Fellebbviteli Bíróság, de csak opcionálisan lép közbe és ritkán fordulnak hozzá
 - 2006-ban létrehozott Parlamentnek gyakorlatilag nincs jogköre és nem képviseleti alapú
- Kormányközi jellege védi a döntéshozatalt az elbürokratizálódástól
 - Rendszeres, kötelező jellegű államfői csúcstalálkozók
 - Emiatt az együttműködés a diplomáciától függ
- 1998–99: Reálkrízis
- 2001: Argentín államcsőd

Mercosur

- Szerződési középpontjában gazdasági integráció (tartalom) és szervezeti struktúra (forma)
- Másodlagosak az EU esetében relevánsabb kérdések
 - Regionális állampolgárság
 - Társadalmi kohézió
 - Demokratikus döntéshozatal
- Integráció mélyítését célzó projektek
 - Infrastruktúra-teremtő projekt (2000)
 - Konvergencia alap (2005)
- Nem vált valódi közös piaccá

NAFTA / USMCA

- 1988: Kanada – USA Szabadkereskedelmi Egyezmény
- 1994: Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (NAFTA)
 - Kanada, USA, Mexikó
- Kétoldalú egyezmények alapozták meg
 - Észak-Amerikai Munkaügyi Együttműködési Egyezmény (NAALC)
 - Észak-Amerikai Környezetügyi Együttműködési Egyezmény (NAAEC)

NAFTA / USMCA

- Tagállamok közti kereskedelem és befektetések előtti akadályok megszűntek
- Megosztó kérdések:
 - Munkaerő
 - Környezet
 - Gazdasági növekedés
- **“NAFTA-ization”**
 - Európaizációhoz hasonló politikai illeszkedés
 - Leginkább Mexikóban megfigyelhető, bizonyos szektorokban

NAFTA / USMCA

- 2020: Trump elnök kezdeményezésére a NAFTA megszűnt, létrejött helyette az Egyesült Államok Mexikó – Kanada Egyezmény (USMCA)
 - Jobban védi az amerikai munkaerőt
 - Véd a valutaüzérkedéstől
 - Védi az amerikai agrárszférát
 - Új digitális kereskedelmi elemek
 - Korrupcióellenes intézkedések
 - Új szabályozási eljárások
 - KKV-k nagyobb előnyben részesítése

Csendes-óceáni Szövetség

- Chile, Mexikó, Peru a '90-es években csatlakoztak az Ázsiai – Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködéshez (APEC)
- Összeköttetést képeznek a két régió (Ázsia és Amerika) között
- 2012: Chile, Kolumbia, Peru, Mexikó létrehozta a Csendes-óceáni Szövetséget
- A tagállamok között létező kereskedelmi egyezmények konszolidálása egy szabadkereskedelmi zónává és kapcsolatokat építeni Ázsia felé

**Alianza del
Pacífico**

Csendes-óceáni Szövetség

- 59 megfigyelő státuszú állam
 - Olyan országok, amelyek kifejezték érdeklődésüket a szervezet működésében való részvétel, akár csatlakozás felé
- Szimbolikus erő
 - Régió belüli kereskedelem meglehetősen alacsony (<1%-a a külkereskedelemnek)
 - Politikai mintaadás
 - Nemzeti *image* építése
 - Nem regionális integráció
- Volt politikai vonzata: tovább fragmentálta a gazdasági indíttatású regionalizmust Latin-Amerikában
- Ellensúlya az államközpontúbb Mercosurnak és az anti-neoliberális ALBA-nak

Nyílt regionalizmus...

- 1980-as évektől kezdve (3. hullám)
 - ECLAC: “open regionalism”
 - Világbank + Amerika-közi Gazdasági Bank (IADB): “New Economic Regionalism”
- Jobb beilleszkedés a világ piacaiba
 - Tarifacsökkentés és mélyebb integráció
- Tradicionális dél-dél regionalizmus mellett megjelent az észak-dél regionalizmus és az interregionalizmus
- Amerikai Szabadkereskedelmi Terület (FTAA)
 - USA kezdeményezése
 - 1994-es Miami csúcson jelentették be 2005-ös dátummal
 - 2001-ben Buenos Airesben terjesztették elő a terveket miniszteri szinten, de nem sikerült konszenzusra jutni
 - 2005-ös Mar del Plata-i csúcson elbukott a Mercosur és Chávez ellenállása miatt
 - USA fenntartotta a fókusz a kétoldalú szabadkereskedelmi egyezményeken

...Poszthegemón regionalizmus

- Venezuela kilép az Andesi Közösségből, Bolívia és Ecuador pedig visszautasítja az USA-val kötött szabadkereskedelmi egyezményt
- Létrejön a bolívári alternatíva, az ALBA (Chávez 2001, az FTAA alternatívájaként)
- A középpontban már nem a kereskedelmi és befektetési liberalizáció + piacgazdaság állnak
 - Hugo Chávez és Evo Morales ezekre inkább akadályokként tekintettek
 - Társadalmi egyenlőség kerül a fókuszba
- Posztliberális regionális integráció
 - Politika előrehozatala, kereskedelmi és gazdasági dimenzió háttérbe szorítása
 - Fejlesztési tervek, állami szereplők szerepének megerősítése
 - Intézmények és közös politika létrehozatalával járó integráció
 - Szociális dimenzió
 - Infrastruktúrafejlesztés
 - Energiabiztonság
- ALBA, UNASUR
- Mercosur is átvesz szociális és politikai elemeket

SACN / UNASUR

- Cuscói Kiáltvány 2004-ben létrehozta a Dél-Amerikai Nemzetek Közösségét (SACN)
- Hugo Chávez kezdeményezése az USA befolyásának ellentételezésére a régióban
- Kereskedelem liberalizálása helyett funkcionális együttműködés
- Célja az EU-hoz hasonló mély integráció az Andesi Közösség és a Mercosur egyesítése útján
- 2007: átnevezik Dél-Amerikai Nemzetek Uniójává (UNASUR)

SACN / UNASUR

- Békéltető, de az USA érdekeitől eltérő párbeszéd
- Regionális szinten helyettesíti az OAS szerepét biztonsági kérdésekben
 - 2008-as bolíviai krízis
 - Regionális krízis 2009-ben amerikai csapatok kolumbiai támaszpontokra vezénylése kapcsán
 - Kolumbia és Venezuela vitája 2010-ben
- Alkotmányos rend védelmét biztosító protokoll
 - Dél-Amerikai Védelmi Tanács

SACN / UNASUR

- 2017-ben az együttműködés megkezdett
- Létrejött a Limai Csoport Nicolás Maduro elnökségének elítélésére
- Bolívia felszólította a tagokat Venezuela megvédésére, de ők felfüggesztették tagságukat a helyzet rendezéséig
- 2018–2020: kilépési hullám gyakorlatilag kivérezte a szervezetet
- 2019: Santiagói Kiáltvány létrehozta a “jobboldali UNASUR”-t, a Dél-Amerikai Fejlődési és Integrációs Fórumot (PROSUR)
- 2023–2024: Újjáalakulási folyamat Lula da Silva vezetésével

ALBA-TCP

- Bolívári Szövetség a Mi Amerikánk Népeiért – Népek Kereskedelmi Szerződése
- 2004-ben jött létre Hugo Chávez és Fidel Castro vezetésével
- Társadalmi, politikai és gazdasági integráció
- Nem szabadkereskedelmen alapszik, hanem a társadalmi jólét és egyenlőség újszerű felfogásán (free trade vs fair trade)
- Nyíltan elveti a liberális gazdasági modellt
- Konfrontáción és aktivizmuson alapszik
 - Egyesült Latin-Amerika és észak-amerikai imperializmus ütközése
 - Újraírná a nemzetközi együttműködés értelmét
 - Mélyreható társadalmi és politikai reformok propagálója

ALBA-TCP

- Venezuela küld olajat, cserébe Kuba küld orvosi, pedagógusi szolgáltatásokat, Bolívia küld szóját
- Energiaügyi együttműködés karibi és közép-amerikai államokkal
- “Bolivári Missziók” szociális programja
- Virtuális valuta (SUCRE)
- Venezuela krízishelyzete óta a tagállamok inkább távolságtartók, igazolva a korábbi vádat, miszerint a szervezet gyakorlatilag csak Venezuela és eltartottjainak köre
- Megfigyelői státusz: Haiti, Irán, Szíria

CELAC

- 2010-ben jött létre a Riói Csoport és a Latin-Amerikai és Karibi Csúcstalálkozó (CALC) egyesülésével
 - Riói Csoport a Contadora Csoport (Kolumbia, Mexikó, Panama, Venezuela) és támogatói csoportja (Argentína, Brazília, Peru, Uruguay) egyesülésével 1986-tól
- Csak az USA és Kanada nem tagja
- Amerikai befolyás nélküli, OAS-alternatíva, de azt nem helyettesíti
- 2011: Különleges Álláspont a Demokrácia és az Alkotmányos Rend Védelméről elméletileg elkötelezi a demokrácia mellett

CELAC

Comunidad de Estados
Latinoamericanos y Caribeños

Összegzés

- Közös történelmi-nyelvi-kulturális háttér
- Fölrajzi távolságok és hatalommegtartás
- Külső befolyásokkal szembeni védekezés
- Klikkesedés
- Kormányváltásoktól függő (szimpátiaalapú) együttműködés
- Egységes és állandó együttműködés lehetetlen (?)

Raúl Prebisch:

A latin-amerikai regionális integráció “nem volt kudarc. Nem volt siker. Mediokritás volt, tipikus latin-amerikai mediokritás.”